

Milé čtenářky, milí čtenáři,

v tomto zpravodaji máte možnost nahlédnout do pestrého výběru případů, kterými se ombudsman zabýval a jejich šetření skončilo v březnu nebo v dubnu. Řešily se třeba důchody, maturity, těžba, děti, doktoři a dětské doktoři (doktoři pro děti, ne Doogie Howser). Něco zajímavého si tak snad najde každý.

Přejeme příjemné čtení.

Obsah

Zvýhodnění „teplotvzdušných“ systémů vytápění (sp. zn. 5427/2021/VOP/JCZ).....	2
Obec vs. kaolin (sp. zn. 7025/2021/VOP/JCZ)	2
Špatné zacházení s dětmi v Dětském domově A. (sp. zn. 7/2021/NZ a 42/2021/NZ).	3
Nárok na invalidní důchod mladého invalidy (sp. zn. 3075/2021/VOP/KPV)	4
Hornický důchod a opožděné námitky – 5386/2021/VOP/KPV).....	6
Hledání dětského lékaře pro novorozence (sp. zn. 1879/2022/VOP).....	7
Návrat dítěte zpět do péče rodičů, styk rodičů s dítětem umístěným do pěstounské péče na přechodnou dobu (sp. zn. 37/2020/VOP)	7
Kontakt s dítětem v dětském domově jedině za dohledu personálu zařízení (sp. zn. 1785/2021/VOP/BJ)	9
Odebrání kojeného dítěte z péče matky (sp. zn. 1489/2021/VOP/BJ).....	10
Právo otce na kontakt s dcerou vs. právo dospívající dívky kontakt s otcem odmítat a nebýt do něj nucena (sp. zn. 1981/2021/VOP/JM)	10
Nahlízet do své zdravotnické dokumentace po hospitalizaci můžete jen za poplatek (sp. zn. 7116/2021/VOP)	12
Nerespektování dříve vysloveného přání u porodu (sp. zn. 6535/2020/VOP)	12
Přání dítěte odejít z rodiny (sp. zn. 1387/2021/VOP/TK).....	13
Maturitní zkouška pro žáky se specifickými poruchami učení (sp. zn. 38/2020/OZP).....	14
Skončení služebního poměru zaměstnankyně ve služebním poměru pro omezení svéprávnosti (sp. zn. 533/2022/VOP/LO).....	15
Postup ministerstva školství při přezkumu maturity (sp. zn. 4784/2020/VOP).....	16
Doporučení: Praktická příručka práva na rovné zacházení rodiče na pracovním trhu (63/2020/DIS/ML)	16

1. Veřejná správa

Ovzduší

Zvýhodnění „teplovzdušných“ systémů vytápění (sp. zn. 5427/2021/VOP/JCZ)

Stěžovatel oslovil ochránce v záležitosti nastavení právní úpravy zákona o ochraně ovzduší, a to konkrétně v případě povinnosti „provozovatelů spalovacích stacionárních zdrojů na pevná paliva o celkovém jmenovitém tepelném příkonu od 10 do 300 kW včetně, které slouží jak zdroj tepla pro teplovodní soustavu ústředního vytápění, provádět pravidelně nejméně jednou za tři roky prostřednictvím odborně způsobilé osoby kontrolu technického stavu a provozu tohoto zdroje a na vyžádání ji předkládat obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností“. Stěžovatel má za to, že dané znění znevýhodňuje ty provozovatele, kteří mají tepelný zdroj zapojen na rozvod teplé vody („teplovodní“ systémy vytápění), neboť musí jednou za tři roky platit za kontrolu zdroje, zatímco provozovatelé „teplovzdušných“ zdrojů (zdrojů nezapojených na rozvod teplé vody) jsou povinnosti zproštěni. Pozastavil se dále nad stanovením minimální hranice výkonu tepelných zdrojů právě na 10 kW a obecně nad „specifikací okruhu paliv“ (mj. by řadil do paliv nebezpečných plyn). Nedoložil, že by se již na konkrétní úřad písemným podáním obracel.

Ochránce stěžovatele seznámil s tím, že zákonodárce byl při schvalování dané úpravy veden zejména dlouhodobě přetrvávajícími problémy se znečištěním ovzduší v obcích, pocházejícím z předmětných „malých“ spalovacích zdrojů na pevná paliva, a tedy snahou o jejich transparentnější regulaci (kontroly prostřednictvím k tomu odborně způsobilých subjektů). Jelikož ochránce v současnosti nedisponuje dostatkem podkladů k učinění relevantních závěrů, zda zamýšlený cíl regulace je naplňován, popř. jaké nepříznivé dopady úprava přináší, doporučil stěžovateli obrátit se s písemným požadavkem na Ministerstvo životního prostředí, které je gestorem právní úpravy na úseku ochrany ovzduší a může tak podat informace kupř. k nastavení okruhu paliv či minimální hranice (spodní limit) pro výkon zdrojů. Ochránce zdůraznil, že to jak bude stavba vytápěna, je primárně na vlastníkově, samozřejmě pokud zvolené řešení naplní požadavky veřejnoprávní regulace (v rámci přípustné variability využití topných zdrojů a soustav) a není tak ohrožen veřejný zájem (zejména zdraví, bezpečnost a životní prostředí). Podstatným je přitom, zda je stavba konkrétního systému vytápění (teplovodního či teplovzdušného) úřady řádně projednána a odsouhlasena tak, jak právní úprava žádá (projednání stavebním úřadem, existence souhlasných závazných stanovisek orgánu ochrany ovzduší, orgánu požární ochrany, doložení revizních zpráv atd.). Ochránce hodlá problematiku nadále sledovat s tím, že získá-li na základě šetření podnětů dostatečně zobecňující poznatky, bude moci přistoupit k využití svých zvláštních oprávnění (doporučení na změnu právní úpravy).

Ochrana přírody, EIA, báňská správa

Obec vs. kaolin (sp. zn. 7025/2021/VOP/JCZ)

Na ochránce se obrátil stěžovatel s kritikou praxe stanovování dalších dobývacích prostor pro těžbu kaolinu v okolí své obce. Poukázal na to, že obec je dobývacími prostory již zcela obklopena a nemá tak mj. prostor pro svůj další rozvoj. Stěžovatel ve svém podání obecně zmínil množství problematických témat v podobě škod působených těžbou (propady půdy, poškozené stavby a úbytek spodních vod, poškozování lesního a půdního fondu), znečišťování vodních toků

(vypouštění důlních vod do povrchových), porušování pravidel těžby včetně následných rekultivací (zavážení lomů odpady), rovněž konstatoval problémy se zvýšenou hlučností a prašností a vyslovil nesouhlas s rozšiřováním těžby, které se má dít navzdory tomu, že ve stávajících lomech zůstává kaolin nedotčen (podle něj způsobeno zájmem na těžbě nedostatkového bentonitu, využívaného pro lukrativní výrobu steliv pro domácí zvířata). Stěžovatel v té souvislosti formuloval také své obavy o další perspektivu lázeňství v regionu, kdy jsou podle jeho přesvědčení další těžbou vážně ohrožovány zdejší léčivé prameny. Stěžovatel se bezvýsledně obracel na zastupitelstvo kraje i představitele obecní samosprávy, nicméně vedení obce je doposud přesvědčeno o převažujících pozitivěch koexistence obce s těžebním subjektem, který v ní má své sídlo a přináší ji tak i benefity kupř. v podobě odvodu daní či zajištění zaměstnanosti obyvatel. Stěžovatel nedoložil relevantní písemností, svědčící o postupech správních orgánů ve věci.

Ochránce stěžovatele informoval, že záměr rozšíření dobývacího prostoru a pokračování těžby v sousedství jeho bydliště byl již vyhodnocen tak, že může mít významný vliv na životní prostředí a bude posuzován v plném rozsahu ve smyslu zákona o posuzování vlivů na životní prostředí (EIA). Z požadavků formulovaných přitom institucemi příslušnými k ochraně jednotlivých složek životního prostředí vyplynulo, že realizací záměru nemá dojít ke změně roční výše těžby v rámci celého provozu těžebního subjektu s tím, že těžba v rozšířené části dobývacího prostoru vždy nahradí těžbu na průběžně ukončovaných ložiscích. Z hlediska ochrany ovzduší má pak další postup vycházet z Programu snižování emisí a Programu zlepšování kvality ovzduší kraje, kde je kladen důraz na snižování imisní zátěže prachovými částicemi. V tomto ohledu byl formulován požadavek koordinovat těžbu v kaolinových lomech a posuzovat imisní zatížení ze všech provozovaných kaolinových lomů těžebního subjektu, kdy v souladu se zpracovanými rozptylovými studii celkově nesmí docházet k navýšení imisní zátěže prachovými částicemi. Ochránce uzavřel, že podstatnými budou dále procesy vedené ve smyslu horní legislativy (řízení o stanovení dobývacího prostoru, řízení o povolení hornické činnosti) a seznámil stěžovatele s režimem tzv. „navazujících řízení“ dle zákona EIA, jejichž účelem je mj. umožnit do nich aktivní zapojení veřejnosti. Stěžovateli doporučil uplatnění připomínek a námitek touto cestou, včetně případného využití existujících opravných prostředků.

Detence - ochranná nebo ústavní výchova

Špatné zacházení s dětmi v Dětském domově A. (sp. zn. [7/2021/NZ](#) a [42/2021/NZ](#)).

Veřejný ochránce práv využil svého sankčního oprávnění¹ vůči Dětskému domovu A. (dále také „dětský domov“), a vyrozuměl zřizovatele o tom, že v dětském domově dochází ke špatnému zacházení s umístěnými dětmi. V návaznosti na to ředitelka dětského domova rezignovala.

Ze zjištění ze dvou systematických návštěv, které se realizovaly v dubnu a v listopadu 2021, vyplývá, že zařízení se prezentovalo jako dětský domov rodinného typu. Tomu odpovídala jeho kapacita a prostředí, avšak nikoli systém práce nastolený a vymáhaný ředitelkou zařízení. Život v domově byl rámován velice pevnou strukturou, která odpovídala spíše zařízení výchovného typu, určeného pro děti se závažnými poruchami chování. Z charakteru a podstaty zařízení typu dětského domova by v jeho fungování měla převažovat práce založená na bezpečném

¹ Viz § 21a odst. 4 ve spojení s § 20 odst. 2 písm. a) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o veřejném ochránci práv“).

a nepodmiňujícím vztahu dospělých k dětem s maximální snahou nahradit jim rodinné prostředí. Život v dětském domově byl ovšem postaven na represii a striktním důrazu na velké množství nadbytečných pravidel, která v některých případech dokonce porušovala práva umístěných dětí. Dodržování těchto pravidel bylo ve vztahu k dětem i k personálu nepřiměřeným způsobem kontrolováno a vymáháno. K tomuto účelu sloužil i nadbytečný hodnotící systém chování dětí, jehož bodovou povahou ředitelka zařízení popírala. V důsledku vedením takto nastaveného systému byla atmosféra v zařízení velice špatná, a to jak mezi dětmi, tak i mezi personálem. To se následně projevovalo jejich nespokojeností a frustrací, jež se zrcadlila v psychické nepohodě, útěcích dětí a fluktuaci pedagogického personálu.

Na základě uvedených skutečností zástupkyně ochránce konstatovala špatné zacházení s umístěnými dětmi, které spatřovala například v tom, že:

- I. zařízení narušovalo soukromí dětí prostřednictvím nezákonných prohlídek jejich osobních věcí;
- II. dětem byla udělována nezákonná opatření ve výchově (např. uklízení chodníků v okolí dětského domova, vytírání kuchyně, úklid koupelny);
- III. zařízení bez řádných důvodů nezákonně omezovalo kontakt dětí s jejich rodinami a blízkými v podobě víkendových pobytů mimo zařízení (tzv. dovolenek);
- IV. mezi dětmi a ředitelkou docházelo k incidentům, které negativně ovlivňovaly jejich psychické zdraví a poznamenávaly jejich důstojnost;
- V. denní režim zařízení nerespektoval potřeby dětí, děti nemohly aktivně participovat na jeho podobě, prováděné činnosti a četnost jejich opakování neodpovídala životu v běžné domácnosti;
- VI. děti nemohly svobodně rozhodovat o svém vlastním vzhledu a způsobu oblékání;
- VII. děti měly naprosto minimální možnost individualizovat prostředí, ve kterém žijí.

Zástupkyně ochránce se ve věci obrátila i na příslušné dozorové státní zastupitelství, diagnostický ústav a Českou školní inspekci. Ti se na základě vlastních šetření nebo informací z jejich dosavadní činnosti ve vztahu k zařízení s poznatky z obou systematických návštěv ztotožnili.

Zástupkyně ochránce osobně jednala se zástupci zřizovatele, kraje Vysočina, kteří jí informovali o tom, že ředitelka zařízení rezignovala na svoji funkci. Dále potvrdili potřebu změn ve fungování zařízení a přislíbili poskytnutí maximální spolupráce a podpory při zajištění zvýšené psychologické a terapeutické péče jak pro děti, tak i pro personál zařízení. Z pohledu zástupkyně ochránce tím bylo dosaženo požadovaného výsledku a ve věci nebylo nutné činit žádné další kroky.

Důchody

Nárok na invalidní důchod mladého invalidy (sp. zn. [3075/2021/VOP/KPV](#))

aneb i dlouhodobá evidence na úřadu práce může vést k pěknému invalidnímu důchodu – to jsou paradoxy!

Stěžovatel svým podnětem žádal o přezkoumání výše invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně. Od listopadu 2001 pobíral částečný invalidní důchod, jehož výše ke dni přiznání činila 2 241 Kč měsíčně. Pro výši důchodu mu byla do dne nároku započtena doba pojištění (zaměstnání) pouze v rozsahu 12 dnů a osobní vyměřovací základ (průměrný měsíční výdělek) za rozhodné

období činil jen 47 Kč. Výše důchodu byla stanovena podle předchozí právní úpravy platné do 31. 12. 1995, protože tato výše byla vyšší než částka vypočtená podle aktuálně platného zákona.

Od dubna 2019 byl invalidní důchod stěžovateli zvýšen na invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně, a to na částku 6 458 Kč měsíčně. Změna výše důchodu v důsledku změny stupně invalidity byla provedena přepočtem stávající výše procentní výměry důchodu pomocí přepočítacího koeficientu.

ČSSZ však při stanovení výše důchodu chybovala. Stěžovatel se stal invalidním před dosažením 28 let věku, splnil podmínky nároku na částečný invalidní důchod a v období od 18 let věku do vzniku jeho nároku na částečný invalidní důchod je doba, která není kryta dobou pojištění, kratší jednoho roku. Stěžovatel byl totiž dlouhodobě, jen s nepříliš dlouhými přestávkami, veden v evidenci uchazečů o zaměstnání. Díky tomu splnil podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod, která v jeho případě činila alespoň 3 roky. A splnil i podmínky pro provedení zvláštního způsobu výpočtu ze všeobecného vyměřovacího základu, tedy z částky, kterou pro každý rok stanoví vláda prováděcím předpisem, a to ve výši průměrné měsíční mzdy. Takto stanovená procentní výměra důchodu je přitom vyšší než procentní výměra důchodu přiznaného stěžovateli, kterou ČSSZ vypočítala na základě výdělků dosažných stěžovatelem před vznikem invalidity.

ČSSZ ještě v průběhu šetření pochybení napravila, ke dni přiznání zvýšila částečný invalidní důchod na částku 3 257 Kč měsíčně. Zvýšení částečného invalidního důchodu mělo samozřejmě za následek rovněž zvýšení invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, který od dubna 2019 náležel ve výši 9 904 Kč měsíčně a je dále valorizován. ČSSZ poskytla stěžovateli i doplatek důchodu za dobu od 1. 1. 2006 v částce přesahující 300 000 Kč.

K problematice obecně, na vysvětlenou:

Studium před rokem 2010, konkrétně studium na střední škole nebo vysoké škole v České republice po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let, a také doba evidence na úřadu práce jsou dobami účasti na důchodovém pojištění. Považují se za náhradní dobu pojištění. To je období, kdy občan neplatí pojistné na důchodové pojištění, protože nevykonává výdělečnou činnost, ale přesto je důchodově pojištěn a tyto doby se mu tak započítávají pro důchodové účely. Právě proto, že se neodvádí pojistné, je rozsah dob, které lze pro důchod započítat, omezen. Například z doby evidence na úřadu práce se po roce 1995 započítává v plném rozsahu jen doba, po kterou náleží podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci. Doba, po kterou podpora nenáleží, lze započítat nejvýše v rozsahu 3 let, před dosažením věku 55 let lze započítat dokonce nejvýše jen 1 rok. Podmínkou pro to, aby se tyto doby účasti na pojištění hodnotily jako náhradní doby pojištění, je trvání „čisté“ (příspěvkové) doby pojištění (tj. zaměstnání, samostatná výdělečná činnost nebo dobrovolné pojištění) alespoň jeden rok.

Výjimkou je právě nárok na invalidní důchod, kdy se pro účely splnění podmínky potřebné doby pojištění za dobu pojištění považuje též doba účasti na pojištění z titulu evidence na úřadu práce a z titulu studia (to platí i o roce 2009 a za dobu studia se považuje také studium na SŠ a VŠ před 18. rokem věku po ukončení povinné školní docházky). Tyto doby vlastně nahrazují doby zaměstnání. Zákon o důchodovém pojištění tak pamatuje především na osoby, které z důvodu vzniku invalidity v mladém věku neměly objektivně možnost získat potřebnou dobu pojištění nebo dokonce neměly možnost být pojištěny vůbec a nemohly na své důchodové pojištění v dostatečné míře přispět, protože měly v rozhodném období jen nízké výdělky, či nedosáhly žádných výdělků.

Pro tyto osoby zákon také upravuje zvláštní způsob stanovení výše invalidního důchodu. Zákon o takové výši hovoří jako o výši v mimořádných případech. Výše se vypočítává ze všeobecného

vyměřovacího základu, tedy z částky, kterou pro každý rok stanoví vláda prováděcím předpisem, a to ve výši průměrné měsíční mzdy. Jedná se vlastně o ochranný mechanismus výpočtu, který chrání osoby, jež se staly invalidními v mladém věku, před negativním dopadem „klasického“ výpočtu důchodu na základě dosažených výdělků. Negativně se například projevuje i fakt, že při získání „čisté“ době pojištění kratší jednoho roku se pro výpočet důchodu doba studia ani doba evidence na úřadu práce nezapočítávají.

Mezi osoby se zvláštním způsobem výpočtu invalidního důchodu patří mimo jiné mladí invalidé. To jsou osoby mladší 28 let, které splnily podmínky nároku na invalidní důchod, je-li tento důchod přiznáván před 18. rokem věku nebo je-li období od 18 let věku do vzniku nároku na invalidní důchod kryto dobou pojištění nebo doba, která není kryta dobou pojištění, je kratší jednoho roku. Pro tyto účely se za dobu pojištění považuje mimo jiné i doba, po kterou byla osoba vedena v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, rozsah hodnocení doby evidence tedy není nijak omezen.

Výše důchodu stanovená mladému invalidovi z průměrné měsíční mzdy je nejnižší možná. Znamená to, že pokud mladý invalida měl před vznikem invalidity výdělků, provede se srovnávací výpočet. Důchod se mu vypočítá jednak z výdělků a jednak popsáním způsobem ze všeobecného vyměřovacího základu a přizná se mu důchod vyšší.

A to je přesně případ stěžovatele.

Důchody

Hornický důchod a opožděné námitky – [5386/2021/VOP/KPV](#)

Od dubna 1991 přiznala ČSSZ stěžovateli tzv. úrazový invalidní důchod, stěžovatel se stal invalidním v souvislosti s chorobou z povolání. Až do května 2021, do dne dosažení věku 65 let, pobíral stěžovatel také náhradu za ztrátu na výděleku po skončení pracovní neschopnosti.

V květnu 2021 vydala ČSSZ rozhodnutí o přeměně invalidního důchodu stěžovatele na důchod starobní. Ze zákona totiž zaniká nárok na invalidní důchod dnem, kterým jeho poživatel dosáhl věku 65 let. Tímto dnem vzniká poživateli nárok na starobní důchod, který náleží ve výši, v jaké dosud náležel dosavadní invalidní důchod. Přitom však není vyloučen nárok na starobní důchod vázaný na důchodový věk.

Ještě předtím, na konci dubna 2021, ale stěžovatel uplatnil žádost o přiznání starobního důchodu ode dne dosažení 65 let věku, tedy od skončení výplaty renty. Žádost obsahovala informace o skutečnostech rozhodných pro nárok stěžovatele na hornický důchod (důchod se sníženým důchodovým věkem) – potvrzení o jeho práci v uranových dolech. ČSSZ žádost o přiznání starobního důchodu zamítla s odůvodněním, že stěžovatel nesplnil podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na důchod. Ke dni dosažení řádného důchodového věku potřeboval stěžovatel pro vznik nároku na starobní důchod aspoň 35 let doby pojištění, nebo aspoň 30 let „čisté“ doby pojištění z výdělečné činnosti. Ke dni požadovaného přiznání důchodu však získal pouze 27 celých let pojištění.

ČSSZ se ve svém zamítavém rozhodnutí nevyořadala s podklady o práci stěžovatele v uranových dolech, které byly součástí žádosti o přiznání starobního důchodu, k jeho nároku na hornický důchod se vůbec nevyjádřila, zabývala se pouze nárokem na starobní důchod s vazbou na řádný důchodový věk. Není zřejmé, jak podklady posoudila, zda se jimi vůbec zabývala a zda tedy případný nárok stěžovatele na hornický důchod zhodnotila. Ochránce proto rozhodnutí ČSSZ zhodnotil jako nedostatečně odůvodněné a nepřesvědčivé.

Dalšího pochybení se ČSSZ dopustila při vyřízení podání, které stěžovatel učinil více než měsíc po uplynutí lhůty pro uplatnění námitek přímo na OSSZ. Podání se stěžovatelem sepsala pracovnice OSSZ na formuláři ČSSZ *Námítka proti rozhodnutí ČSSZ*. ČSSZ rozhodnutím námitku zamítla jako opožděné s tím, že v případě opožděně podaných písemných námitek se nemůže zabývat obsahem podání, které se považuje za námítka.

Ochránce závěr ČSSZ odmítl. Podání se posuzuje podle svého skutečného obsahu a bez ohledu na to, jak je označeno. Stěžovatel vymezil předmět svého podání jako žádost o přehodnocení nároku na starobní důchod s tím, že mu nárok vznikl již v 50 letech věku. Bylo tak zahájeno řízení o změně již přiznané dávky důchodového pojištění. I kdyby bylo akceptovatelné posouzení stěžovatelova podání jako opožděných námitek, byl by postup ČSSZ chybný. ČSSZ totiž ani nezkoumala, zda nejsou dány předpoklady pro přezkoumání rozhodnutí v přezkumném řízení, pro obnovu řízení nebo pro vydání nového rozhodnutí, jak ukládá správní řád. Typickým novým řízením je přitom změnové řízení o důchodech.

K nápravě pochybení došlo tak, že v průběhu šetření ochránce podal stěžovatel novou žádost o přiznání starobního důchodu. ČSSZ přiznala stěžovateli starobní důchod s vazbou na důchodový věk 55 let, uznala totiž jeho nárok na snížení důchodového věku z důvodu zaměstnání v uranovém průmyslu. Došlo tím k podstatnému zvýšení starobního důchodu, a to o téměř 9 000 Kč měsíčně ke dni přiznání.

Zdravotnictví

Hledání dětského lékaře pro novorozence (sp. zn. 1879/2022/VOP)

I. Zdravotní pojišťovny mají povinnost zajistit místní a časovou dostupnost zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění svým pojištěncům.

Obrátila se na nás maminka, která potřebovala pomoc s hledáním dětského lékaře pro svou několika měsíční dceru. Předtím se sama snažila bez úspěchu kontaktovat svou zdravotní pojišťovnu.

Po zahájení našeho šetření zdravotní pojišťovna na předmětnou situaci zareagovala a kontaktovala svou smluvní dětskou lékařku v oblasti, aby péči pro nezletilou zajistila. Stěžovatelka pak obdržela potřebné informace.

Sociálně-právní ochrana dětí

Návrat dítěte zpět do péče rodičů, styk rodičů s dítětem umístěným do pěstounské péče na přechodnou dobu (sp. zn. 37/2020/VOP)

Nesezdaným rodičům bylo z péče odebráno velmi malé dítě (5 měsíců), a to z důvodu, že matka byla přistižena, jak fyzicky ubližovala své starší dceři. Při policejní kontrole navíc u matky zjištěna přítomnost návykových látek v těle. Dítě bylo umístěno do pěstounské péče na přechodnou dobu, rodiče navázali spolupráci s neziskovou organizací pomáhající lidem se závislostí a s dalšími odborníky. Ani to však nestačilo, byť situace z kraje svědčila pro návrat dítěte zpět do péče rodičů. Hlavní překážkou návratu dítěte zpět do rodinného prostředí byla nezralá osobnost matky, zahrnující mj. nevládnutou agresivitu, která ji podle znaleckého zkoumání výrazně omezovala v řádném plnění rodičovské role. Otec, který péči o dceru mohl převzít, nebyl ochoten podstoupit

jistá omezení (především v práci, protože v případě návratu by musel převzít péči o dceru). Matka byla posléze trestně odsouzena za týrání dítěte (své starší dcery).

V této části podnětu ZVOP neshledala pochybení, neboť OSPOD vyvíjel značné úsilí o návrat dívky zpět do péče rodičů, a s rodiči za tímto účelem intenzivně pracoval.

Pokud šlo o kontakt rodičů s dcerou, nejprve ho udržovali pravidelně, na podzim 2019 ho však přerušili, a ačkoli ho před Vánoci téhož roku obnovili, na jaře 2020 se opět odmlčeli a se systémem péče o ohrožené děti přestali natrvalo spolupracovat.

ZVOP kritizovala, že rodičům bylo umožněno setkat se s dcerou až **16 dnů** po jejím umístění do krátkodobé pěstounské péče. Nesouhlasila ani s tím, že druhý kontakt s dcerou proběhl **více než měsíc** po prvním kontaktu. A byť byla aktivita rodičů ohledně styku s dcerou od počátku nízká, OSPOD zjistil, že kontakty proběhly v naprostém pořádku. Je tedy otázkou, zda a která podpora byla z počátku rodičům ohledně kontaktu s dcerou nabídnuta.

Podle ZVOP měl OSPOD během soudního jednání na přání pěstounů soudu navrhnout, aby styk rodičů s dcerou upravil. Jeho reakce k připomínce pěstounů na případové konferenci (že „*nebyl ustanoven na úpravu styku*“) je podle ZVOP nesrozumitelná, neboť **jako kolizní opatrovník mohl navrhnout cokoli, co bylo v zájmu dítěte**.

ZVOP vyslovila pochopení pro to, že komunikace s rodiči byla náročná a okolnosti odebrání dítěte z jejich péče velmi závažné. Přesto není možné považovat za úspěch, že k dohodě na podmínkách a rozsahu styku došlo až **dva a půl měsíce** poté, co bylo dítě rodičům odebráno z péče.

Pěstouni sice přistoupili na velkoryse široký styk rodičů s dcerou, jakmile ale rodiče začali požadovat kontakt s přespáním, vyžadoval OSPOD soudní úpravu, aniž ji však byl ochoten sám iniciovat (z pozice kolizního opatrovníka mohl). Neučinil tak dokonce ani během soudního jednání v únoru 2019, kdy již vyšly najevo skutečnosti svědčící v neprospěch rodičů (výsledky znaleckého posouzení) a nadto již první uzavření dohody provázely značné obtíže, a ani později s ohledem na stále více kritickou situaci mezi rodiči a pěstouny především ve druhé polovině roku 2019. K aktivitě ohledně iniciace soudní úpravy styku pouze opakovaně vybízel rodiče.

ZVOP vyzdvihla, že sjednávání dohod o kontaktu rodičů s dětmi umístěnými v pěstounské péči může být v některých případech zdrojem napětí, střetu zájmů a vyhocených situací. Dotýká se více subjektů (rodičů, pěstounů, doprovázející organizace, orgánu sociálně-právní ochrany dětí), mezi kterými nebývá – pro jejich rozdílné zájmy – snadné nalézt shodu. I přesto, že uzavření dohody může být obtížné, mělo by být úsilí o uzavření dohody vždy vynaloženo. Pokud však dohoda mezi rodiči a pěstounem není možná ani s pomocí OSPOD a doprovázející organizace, je třeba žádat o úpravu styku soud.

Rodiče bývají v takových případech odkazováni na to, aby o soudní úpravu styku požádali, což je možné a v zásadě je takový postup žádoucí. Pokud však zůstanou nečinní, musí iniciativu převzít OSPOD, zejména je-li vedeno soudní řízení, v němž byl ustanoven kolizním opatrovníkem dítěte, jehož zájmy má hájit.

ZVOP uzavřela, že soudní úprava styku rodičů s dítětem může sloužit jako minimální garantovaný standard pro období, kdy dohoda o styku není uzavřena, případně pro situace, v nichž by nebylo možné se jí držet (v hodnoceném případě na podzim 2019). Rodiče a pěstouni se mohou dohodnout na styku s dítětem nad rámec soudního rozhodnutí a nastanou-li potíže, vrátit se na dobu, než dospějí k nové dohodě, k rozsahu styku danému soudním rozhodnutím. Použití kombinace soudního rozhodnutí a dohody pružně pokryje dynamiku vztahů, jež v praxi velmi často činí potíže, kdy dochází ke zbytečným prodlevám, nejistotám na obou stranách, zbytečným

konfliktům, a v konečném důsledku až k neoprávněným zásahům do práva rodičů i dítěte na rodinný život.² Ostatně Ústavní soud v současnosti kriticky upozorňuje, že rozhoduje-li se o změně péče, musí být upravena i otázka styku, nekomunikují-li obě strany sporu funkčně a lze-li očekávat potíže (Ústavní soud sice rozhodoval v situacích sporů rodičů, analogicky lze však jeho závěry vztáhnout i k situacím, kdy jde o vztah rodičů a pěstouna/pěstounů).³ Dohody mezi rodiči a pěstouny, jsou-li možné, by měly být jednoznačně upřednostňovány.

ZVOP proto zhodnotila, že **OSPOD v pozici kolizního opatrovníka pochybil, a to tím, že během soudního jednání v červenci 2018, nejpozději však při soudním jednání v únoru 2019, neinicioval, aby soud nastavil minimální pravidla styku rodičů s dcerou, jež by se uplatňovala, došlo-li by ke zhoršení vztahu rodičů a pěstounů.**

Magistrát města Kladna (OSPOD) kritiku setrvale odmítal (ve zprávě o šetření i v pozdějším závěrečném stanovisku), především s odkazem na to, že soudní úpravu styku mohli iniciovat sami rodiče a tvrdil, že by jim svojí aktivitou zasahoval do rodičovské odpovědnosti. Krajský úřad Středočeského kraje, který byl o případu vyrozuměn v rámci sankčního oprávnění, se k argumentaci kladenského magistrátu připojil a dodal, že návrhem OSPOD by došlo i k porušení zásady rovnosti účastníků řízení. ZVOP oba argumenty odmítla jako irelevantní, neboť okolnosti případu ukázaly na opakovaně selhávající rodiče, nezralé a neznalé složitých právních postupů, v řízení navíc právně nezastoupené. ZVOP upozornila, že podstatou sociální práce je podpora právě opakovaně selhávajících rodičů. Představu, že takoví rodiče budou aktivní a procesně znalí, odmítla jako nereálnou.

S uvedeným krajským úřadem ZVOP dále diskutovala otázku kolizního opatrovnictví, neboť úřad tvrdil, že nemůže kontrolovat postupy OSPOD v roli kolizního opatrovníka. Pro obsáhlost a složitost tohoto tématu odkazují na jednotlivé písemnosti v GINIS.

Poměry v zařízení pro děti

[Kontakt s dítětem v dětském domově jedině za dohledu personálu zařízení \(sp. zn. 1785/2021/VOP/BJ\)](#)

- I. **Zařízení ústavní výchovy nemůže podmínit kontakt dítěte s rodiči [jenž je jeho právem podle § 20 odst. 1 písm. n) zákona o výkonu ústavní výchovy] asistencí třetí osoby na základě ujednání v individuálním plánu ochrany dítěte vypracovaném orgánem sociálně-právní ochrany dětí, pokud je jednoznačné, že rodič s tímto postupem nesouhlasí.**

Na ombudsmana se obrátili rodiče třech dětí svěřených do dětského domova. Rodiče usilovali o převzetí dětí zpět do své péče. Průběžně si brali děti domů na víkendy a prázdniny, rovněž je navštěvovali v zařízení. Jejich aktivita ve vztahu k dětem se však v průběhu času proměňovala, na což reagoval orgán sociálně-právní ochrany dětí. Chtěl, aby na každou návštěvu rodičů v zařízení dohlížel zaměstnanec zařízení. Zanesl to tak do individuálního plánu ochrany dětí, který však s rodiči neprojednal a řádně s ním oba rodiče neseznámil. Rodiče se proti postupu ohradili hned během první asistované návštěvy v zařízení, stejně jako bezprostředně poté u místně příslušného

² Obsáhlejší popis, argumentaci a doporučení veřejného ochránce práv ke styku rodičů s dětmi v pěstounské péči lze nalézt zde <https://eso.ochrance.cz/> (je třeba zadat spisovou značku 6985/2020/VOP).

³ Nálezy Ústavního soudu ze dnů 28. 7. 2020, sp. zn. IV. ÚS 1328/20, a 22. 12. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2611/20.

orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Dětský domov rovněž upozornil orgán sociálně-právní ochrany dětí na nespokojenost rodičů, přesto však další tři návštěvy dětí během následujícího měsíce podmiňoval přítomností pracovníka zařízení.

Dětský domov jsme upozornili, že nesouhlasí-li rodiče s podmiňováním jejich styku s dětmi dohledem jakékoliv jiné osoby, může jim to nařídit jedině soud. Orgán sociálně-právní ochrany dětí nemá zákonná oprávnění daný postup nařizovat. Pokud se orgán sociálně-právní ochrany dětí či zařízení domnívají, že je v zájmu dětí, aby styk dětí s rodiči probíhal asistovaně, v omezeném čase, na určeném místě nebo dokonce neprobíhal vůbec, musí se obrátit na soud s podnětem na úpravu styku. Zařízení své pochybení připustilo. Zdůvodňovalo to tím, že následovalo „rozhodnutí“ orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V návaznosti na naše šetření ředitelka poučila všechny zaměstnance zařízení o správném postupu, zapracovala ho také do vnitřního řádu zařízení.

Odebrání dítěte

Odebrání kojeného dítěte z péče matky (sp. zn. 1489/2021/VOP/BJ)

- I. **Při odebrání dítěte útlého věku z péče matky musí orgán sociálně-právní ochrany dětí velmi důsledně zohlednit, jakým způsobem je dítě krmeno. Je-li dítě matkou kojeno, je nezbytné, aby kladl důraz na zachování co nejširšího kontaktu dítěte s matkou za účelem pokračování v kojení, to vždy s přihlédnutím k aktuálnímu věku a potřebám dítěte a případným dalším objektivním skutečnostem.**

Obrátila se na nás matka, které soud (rychlým předběžným opatřením na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí) odebral z péče tři děti. Nejmladší dítě stěžovatelky mělo v danou dobu půl roku a bylo matkou kojeno.

Zástupkyně ombudsmana dospěla v rámci šetření k názoru, že existovaly objektivní důvody pro podání návrhu na předběžné opatření, na jehož základě soud děti umístil do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Zároveň však orgánu sociálně-právní ochrany dětí vytkla, že nevážil, neověřil a případně matce nenabídl možnost společného pobytu v zařízení s nejmladším dítětem, potažmo všemi dětmi. Přitom zařízení, do něhož byly děti svěřeny, pobyty matek s dětmi umožňovalo. Zástupkyně rovněž konstatovala, že orgán sociálně-právní ochrany dětí matku nedostatečně podporoval, aby mohla častěji chodit za dětmi na návštěvy a tím zachovat možnost dítě dále kojit či krmit mateřským mlékem. Orgán sociálně-právní ochrany dětí následně doplnil, že společné umístění dětí s matkou zvažoval, avšak narazil na podmínky kladené zařízením. Možnost matky udržovat s dětmi pravidelný kontakt pak negativně ovlivnila restriktivní opatření Vlády ČR související s tehdejší vlnou šíření onemocnění COVID-19. Orgán sociálně-právní ochrany dětí však přislíbil, že závěry šetření zohlední v další činnosti, jakož napříště bude do spisové dokumentace zaznamenávat v rámci vyhodnocení konkrétní situace dítěte také úvahy o možnostech řešení. Za tímto účelem byly poučeny všechny dotčené pracovnice.

Sociálně-právní ochrana dětí

Právo otce na kontakt s dcerou vs. právo dospívající dívky kontakt s otcem odmítat a nebýt do něj nucena (sp. zn. 1981/2021/VOP/JM)

ZVOP šetřila dlouhodobě konfliktní rodinnou situaci, danou rozchodem rodičů, v níž figurovaly dvě děti (dívka nar. 2007, chlapec nar. 2011). Rodinnou domácnost představoval rodinný dům,

společně obývaný (a vlastněný) otcem a jeho rodiči. Otec měl s rodiči velmi špatné vztahy dané dlouhodobým právním sporem právě o uvedený dům. Matka péči o děti odmítala (udržovala s nimi jen pravidelný kontakt) a i péče otce byla velmi limitovaná (pracoval „u filmu“ a byl tak časově velmi zaneprázdněný).

Po rozchodu rodičů (2012) byly děti z počátku formálně v péči matky, fakticky se o ně ale starali otcovští prarodiče. Později jim soud sice právo (a povinnost) péče oficiálně přiřkl, avšak v roce 2017 odvolací soud svěřil obě děti do péče otce. V roce 2018, po závěrech znaleckého zkoumání, soud děti předběžně svěřil zpět do péče otcovských prarodičů. Vleklá soudní řízení (nalézací i vykonávací) táhnoucí se několik let skončila revizním znaleckým zkoumáním, jež doporučilo svěřit děti do péče otcovské babičky. OSPOD v soudních řízeních působil jako kolizní opatrovník.

Rodinné vztahy otce (podatele podnětu k VOP) a ostatních členů rodiny (matka a otcovští prarodiče) byly po celou dobu vývoje hodnoceného případu extrémně špatné a ani pokusy o odbornou pomoc (mediace, rodinná terapie) nepřinesly pozitivní efekt. Dívka, o kterou zřejmě po celý její život pečovali především prarodiče, měla v průběhu času čím dál větší vnitřní rozpor ohledně kontaktu se svým otcem. Poté, co na základě soudního rozhodnutí přešla do jeho péče, začala chybět ve škole, měla i neomluvené absence a zhoršil se její prospěch. Stres, který jí přinášela neutěšená rodinná situace, vedl k jejím psychosomatickým potížím a na konci roku 2018 dokonce vyústil v její krátkou psychiatrickou hospitalizaci. Všichni odborníci, kteří s dívkou v této době přišli do kontaktu, referovali o vysokém ohrožení jejího vývoje. Když dívka přešla zpět do péče babičky, její stav se stabilizoval. Kontakt s otcem však nadále a čím dál více odmítala, k čemuž OSPOD začal přihlížet a její postoj více a více reflektovat. Otec namítal, že dívka je především jeho matkou (tj. otcovskou babičkou), resp. celou rodinnou koalici manipulovaná proti němu.

ZVOP odmítla námitku otce, že je dívka proti němu manipulována rodinnou koalici; manipulaci neprokázal nikdo, zejména ne policisté ani čtyři revizní znalci. ZVOP se proto od počátku zaměřila především na otázku konfliktu práva otce na rodinný život a práva dospívající dívky rozhodnout si o svých rodinných poměrech sama, resp. nebýt do „rodinného života“ s otcem nucena. ZVOP vyhodnotila, že sice došlo k zásahu do práva otce na rodinný život, tento zásah však nepovažuje za nezákonný a nelegitimní. Do daného práva otce totiž nebylo zasaženo drasticky, nebyl od své dcery zcela oddělen a měl možnost, měl-li by ochotu a vůli naslouchat jejím přáním, se s ní nadále vídat a vztah s ní rozvíjet pozitivním směrem. Podmínky bydlení v jednom domě vztahový potenciál otce a dcery rozhodně umožňovaly jednoduše rozvíjet.

ZVOP dodala, že trváním na absolutní vymahatelnosti práva otce na rodinný život by došlo k nelegitimnímu zásahu do participačního práva dívky a rovněž upozornila, že při posuzování práv rodičů a jejich dětí na rodinný život, resp. případných zásahů do nich, je nezbytné uvažovat i recipročně; odmítá-li rodič vídat svého potomka v situaci, kdy si dítě kontakt se svým rodičem přeje, rodič není ke kontaktu nijak nucen, a právo dítěte na rodinný život nebývá v praxi vůbec vymáháno. Není tedy důvodu, proč by tomu mělo být naopak – pokud názor a přání dítěte nejsou patologicky deformovány systematickým úsilím a negativním působením jiné osoby. To však v posuzovaném případě nebylo osvědčeno. Přání rodiče by tedy nemělo stát nad přáním dítěte; tato premisa by měla platit o to více, čím je dítě starší a vyspělejší.

ZVOP tedy uzavřela, že OSPOD tím, že na otce od jisté doby působil v tom směru, aby respektoval názor a přání své dcery a upozadil tak svoje právo na rodinný život, nepochybil. Bylo zcela v zájmu dospívající mladé dívky, aby se vyjádřila ke svému rodinnému uspořádání a aby bylo k jejímu vyjádření důsledně přihlíženo.

Zdravotnictví

Nahlížen do své zdravotnické dokumentace po hospitalizaci můžete jen za poplatek (sp. zn. 7116/2021/VOP)

Zástupkyně veřejného ochránce práv zjistila, že jeden z poskytovatelů zdravotních služeb neumožňuje pacientům po jejich hospitalizaci včasné a bezplatné nahlížení do zdravotnické dokumentace a bezodkladné pořizování si kopií z ní vlastními prostředky.

Obrátila se proto na správní orgán, který poskytovateli udělil oprávnění k poskytování zdravotních služeb. Ten si vyžádal stanovisko Ministerstva zdravotnictví. Ministerstvo zdravotnictví ve svém stanovisku potvrdilo, že poskyvatelé nemohou zpoplatňovat samotné vyhledávání zdravotnické dokumentace, a to ani s odkazem na zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Úřad proto uskutečnil u poskytovatele schůzku a seznámil ředitele poskytovatele s tímto chybným postupem, aby sjednal nápravu. Ředitel poskytovatele uvedl, že poskytovatel již nebude tuto částku vybírat. V návaznosti na to uvedené promítl i na webové stránky poskytovatele.

Stížnosti na postup poskytovatele při poskytování zdravotních služeb

Nerespektování dříve vysloveného přání u porodu (sp. zn. 6535/2020/VOP)

- I. **Přiměřená lhůta k doplnění nezbytných náležitostí stížnosti proti postupu poskytovatele při poskytování zdravotních služeb (§ 93 odst. 2 zákona o zdravotních službách) by měla činit alespoň 1 týden.**
- II. **Vyřízení stížnosti proti postupu poskytovatele při poskytování zdravotních služeb (§ 94 odst. 1 zákona o zdravotních službách) by mělo mít podobné náležitosti jako rozhodnutí ve správním řízení, zejména musí být náležitě odůvodněno.**

Stěžovatelka podala krajskému úřadu stížnost na postup poskytovatele při poskytování zdravotních služeb. V ní si stěžovala na vyřízení své stížnosti, kterou předtím podala poskytovateli. Stěžovatelka namítala, že při porodu dvojčat lékař prováděl úkony, které nebyly akutní a k nimž nedala informovaný souhlas (nástřih hráze proti její vůli, přerušení pupečnicku u prvního dítěte, tak že nemohl dopulzovat, neprovedení bondingu prvního dítěte a jeho odebrání k prohlídce neonatologem, dirupce vaku blan u druhého dítěte). Stěžovatelka měla porodní přání, které poskytovateli předala při příjmu k hospitalizaci a s nímž seznámila i primáře gynekologicko-porodnického oddělení poskytovatele; toto přání však nebylo zdravotníky respektováno a její požadavky v něm zakotvené nebyly splněny. K prokázání, že jí uvedené zákroky byly provedeny bez jejího informovaného souhlasu, požadovala, aby krajský úřad vyslechl jejího manžela, který byl porodu přítomen a porodní asistentku, jež ji u porodu doprovázela.

Krajský úřad vyzval zástupkyni stěžovatelky, aby stížnost doplnila o nezbytné náležitosti do 5 dnů ode dne doručení výzvy, přičemž do uvedených 5 dnů spadl i víkend. K vyřízení stížnosti si krajský úřad obstaral odborné stanovisko nezávislého odborníka (lékaře gynekologa – porodníka), z něhož vyplynulo, že gravidita stěžovatelky byla vysoce riziková. Preventivní nástřih hráze pro urychlení porodu plodu A byl odůvodněný vzhledem k hmotnosti plodu a poklesu srdeční frekvence plodu A v závěru druhé doby porodní. Oddělení dítěte A od matky a přerušování pupečnicku bylo nezbytné, protože je musel prohlédnout neonatolog, neboť u něj došlo v průběhu porodu ke snížení srdeční činnosti. Vzhledem k rizikovosti celého porodu bylo namísto jej urychlit, tj. i dirupce vaku blan u druhého dítěte byla adekvátní. Postup poskytovatele po celou dobu porodu byl v souladu s

moderními poznatky lékařské vědy, tj. lege artis. Krajský úřad dospěl k závěru, že se poskytovatel při poskytování zdravotních služeb stěžovatelce nedopustil pochybení. Požadované svědecké výpovědi si neobstaral, tvrdil, že porodní přání stěžovatelky nebylo platným dříve vysloveným přáním, a proto se jím zdravotnický personál nemusel řídit.

Zástupkyně ochránce dospěla k závěru, že krajský úřad stanovil zástupkyni stěžovatelky nepřiměřeně krátkou lhůtu k doplnění nezbytných náležitostí stížnosti. Pochybil, když stěžovatelku neinformoval o zvoleném způsobu prošetření stížnosti (za pomoci nezávislého odborníka), nesdělil jí jeho jméno, příjmení a odbornost, a to bezprostředně po jeho ustavení. Dále nesprávně vyhodnotil platnost porodního přání stěžovatelky. Porodní přání stěžovatelky bylo platným dříve vysloveným přáním; poskytovatel však nebyl povinen je respektovat ve vztahu ke stěžovatelkou namítaným okolnostem (v průběhu porodu došlo k ohrožení zdraví a života nezletilých dětí stěžovatelky). Krajský úřad rovněž nedostatečně odůvodnil vyrozumění o vyřízení stížnosti, neuvedl, proč si neobstaral svědecké výpovědi k prokázání tvrzené protiprávnosti zdravotních výkonů provedených stěžovatelce.

Krajský úřad uznal pochybení, do budoucna bude stanovovat lhůtu 10 dnů k doplnění stížnosti, bude informovat stěžovatele o ustavení nezávislého odborníka a o tom, kdo jím je, bezprostředně po jeho ustavení. Krajský úřad rovněž uznal, že nesprávně vyhodnotil platnost dříve vysloveného přání stěžovatelky. Krajský úřad sdělil, že je ochoten si obstarávat i jiné důkazní prostředky k vyřízení stížnosti, nejen zdravotnickou dokumentaci, pokud mohou být v dané věci relevantní. Krajský úřad bude více dbát na podrobné a pečlivé zpracování odpovědí na stížnosti.

Sociálně-právní ochrana dětí

Přání dítěte odejít z rodiny (sp. zn. [1387/2021/VOP/TK](#))

Stěžovatel namítal, že OSPOD postupoval nesprávně, když poté, co se na OSPOD obrátila jeho 14letá dcera, podal návrh na její umístění do ZDVOP. Dívka tehdy na OSPOD sdělila, že již doma s otcem a svou starší sestrou nechce žít a že se odmítá do domácnosti vrátit, jelikož se tam necítí dobře. Ze záznamu o pohovoru OSPOD s nezletilou vyplývaly další závažnější skutečnosti (sebepoškozování, úvahy nad sebevraždou), které dívka sdělovala a které následně potvrdila ve své zprávě i psychologka ZVOP.

Dívka se odmítala s otcem během pobytu ve ZDVOP vídat. Zhruba 4 měsíce po jejím umístění do ZDVOP, zakázal soud otci styk s dívkou na návrh ZDVOP. Ten ZDVOP podal, jelikož otec se navzdory přání dcery velmi urputně dožadoval kontaktů a psychický stav dívky se vždy po setkání s otcem zhoršoval a vyžadoval krizovou intervenci.

Soud průběžně 4 měsíce po sobě prodlužoval předběžné opatření na návrh OSPOD. Následně ale odvolací soud prvotní rozhodnutí o svěření dívky do ZDVOP zrušil. Jiný soud pak svěřil dívku do péče mateřského dědečka. Učinil tak i proto, že dívka změnila názor a s péčí dědy již souhlasila.

Otec se po celou dobu dožadoval také terapeutické pomoci, kterou by dostávala dcera i on. Dívka od počátku pobytu spolupracovala s psychologkou ve ZDVOP. Rodinné terapie pro otce a dceru zajišťovalo SVP. Otec ale požadoval, aby terapie byly častější. Také se mu nelíbilo, že dcera nedochází na individuální terapie externě, tedy mimo ZDVOP.

Zástupkyně veřejného ochránce práv po provedení šetření neshledala pochybení v návrzích OSPOD na svěření dívky do ZDVOP a prodloužení jejího pobytu. S ohledem na sdělení dívky a její psychický stav nabyl OSPOD důvodnou obavu o její řádný vývoj a zdraví. Názor dívky byl konzistentní.

Pochybení shledala zástupkyně v tom, že OSPOD svůj prvotní návrh na předání dívky do ZDVOP nedostatečně odůvodnil, přestože měl k dispozici podstatné informace svědčící ve prospěch jeho důvodnosti. V důsledku toho pak také odvolací soud zhruba o 4 měsíce po umístění dívky do ZDVOP, shledal že OSPOD neunesl důkazní břemeno a stav neosvědčil a opatření zrušil. Jiný OSPOD pak musel rychle reagovat na situaci a podávat nový návrh na umístění dívky do ZDVOP, jelikož dívka se odmítala k otci vrátit a důvody pro její pobyt ve ZDVOP trvaly. Taktéž v té době byl již pravomocný zákaz styku dívky s otcem. Nastala tak absurdní situace, kdy dívka by se musela v důsledku zrušení prvotního předběžného opatření odvolacím soudem vrátit do domácnosti otce, který s ní měl ale jiným soudním rozhodnutím zakázaný styk.

Druhé pochybení shledala zástupkyně v tom, že OSPOD během pobytu dívky ve ZDVOP nezačal aktivně řešit její externí individuální terapie. OSPOD přitom věděl, že se blíží konec zákonné maximální doby pobytu dívky ve ZDVOP, psychický stav dívky vyžaduje, aby v terapiích pokračovala i po odchodu a věděl, že ZDVOP neposkytuje tyto terapie dětem, které ze ZDVOP odešly. V důsledku toho došlo k tomu, že poté, co dívka odešla k dědovi, neměla zajištěnou externí individuální terapii a při vydání zprávy o šetření se tak již zhruba 3 měsíce ocitla bez odborné pomoci.

Jelikož se OSPOD s některými závěry ve zprávě o šetření neshodoval, vydala zástupkyně závěrečné stanovisko, ve kterém žádala, aby v budoucích obdobných případech je-li dítě umístěno na základě předběžného opatření do ZDVOP, přistupoval k situaci jako k akutnímu dočasnému řešení a průběžně sebe, dítě i jeho rodinu připravoval na blížící se změnu výchovného prostředí (ať už jde o návrat zpět do péče rodičů či jiné osoby, či zařízení). Pomocí této přípravy by měl OSPOD zajistit co nejšetrnější přechod dítěte do jiného prostředí, pokračování pomoci, která je pro dítě stěžejní a které se mu doposud ve ZDVOP dostávalo.

Na základě závěrečného stanoviska OSPOD zapracoval opatření k nápravě formou svého závazného metodického pokynu.

Práva osob se zdravotním postižením

Maturitní zkouška pro žáky se specifickými poruchami učení (sp. zn. [38/2020/OZP](#))

Zástupkyně veřejného ochránce práv se systematicky zabývala podobou maturitní zkoušky pro žáky se specifickými poruchami učení (SPU). Tím navázala na výstupy práce bývalé ochránkyně. Ta mezi léty 2019 a 2020 shromáždila značné množství odborných názorů a stanovisek týkajících se současného nastavení didaktických testů a jejich hodnocení, ale i praktických zkušeností s ověřováním znalostí a dovedností žáků se SPU. Především se jedná o stanoviska a zkušenosti zástupců nevládních organizací, školských asociací, škol a odborníků věnujících se dětem či mladistvým se SPU, případně testologii. Objevují se zde pochybnosti ohledně vhodnosti zjišťování výsledků vzdělávání pomocí otevřených testových otázek, připomínky týkající se možných úprav zkušební dokumentace, nezohledňování individuálních projevů SPU při hodnocení či získávání dat o tom, jak žáci se SPU zvládají jednotlivé typy úloh. Nemalé množství dotázaných však považuje současné nastavení za adekvátní a plně je podporuje. Stávající uzpůsobení podmínek pro konání maturitní zkoušky v případě žáků se SPU zástupkyně ochránce také projednala s pracovníci Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání, které je považují za adekvátní.

Zástupkyně ochránce intenzivně vnímala rozpornost jednotlivých vyjádření, která měla k dispozici. Shledala tak jako potřebné především zahájení širší odborné diskuse o možných změnách právní úpravy, sběru a vyhodnocování dat či dalších otázkách, jež souvisejí se systémem uzpůsobení společné části maturitní zkoušky pro žáky se SPU a činností jednotlivých institucí, které do tohoto

systemu vstupují. Proto v roce 2021 oslovila tehdejšího ministra školství a v rámci písemného stanoviska k věci mu navrhla konkrétní opatření směřující k podpoře naplňování práv žáků se SPU ve smyslu ustanovení § 21c odst. 1 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv. Tím bylo uspořádání kulatého stolu jakožto platformy pro dialog vybraných odborníků a státních orgánů.

Tehdejší ministr školství navržené opatření akceptoval. V únoru 2022 tak ministerstvo uspořádalo kulatý stůl k tématu podoby maturitní zkoušky pro žáky se SPU. Kulatého stolu jsme se účastnili a vystoupili zde s aktivním příspěvkem. Vzhledem k tomu, že se stávající systém uzpůsobení podmínek pro konání maturitní zkoušky v případě žáků se SPU nejeví jako bezproblémový, stal se kulatý stůl zárodkem odborné pracovní skupiny, která se nyní k tématu každý měsíc schází. Výsledkem diskusí v pracovní skupině by mělo být konkrétní zadání, jak lze systém uzpůsobení a vyhodnocování jejich efektivity vzhledem k potřebám žáků se SPU učinit více přiléhavým. Diskuse se účastníme, sledujeme její průběh a vstupujeme sem s vlastními návrhy a stanovisky.

2. Diskriminace

Zánik služebního poměru osob s omezenou svéprávností

Skončení služebního poměru zaměstnankyně ve služebním poměru pro omezení svéprávnosti (sp. zn. 533/2022/VOP/LO)

- I. **Zákon o státní službě uvádí více skutečností, při nichž zaniká služební poměr ex lege. Jednou z nich je rozhodnutí soudu o omezení svéprávnosti zaměstnance ve služebním poměru. Související zákonná úprava, která neumožňuje diskreci služebního úřadu ohledně jiného pracovního zařazení zaměstnance nebo jeho převedení na standardní pracovní poměr, vyvolává pochybnost o možném rozporu s právy zajištěnými Listinou základních práv a svobod, s evropskou úpravou a s Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením.**

Stěžovatelce skončil služební poměr v souladu s ustanovením § 74 odst. 1 písm. b) zákona o státní službě tím, že soud rozhodl o omezení její svéprávnosti. Tato skutečnost, tedy skončení jejího služebního poměru, jí údajně byla sdělena výhradně ústně. Zákon nepředpokládá ani vydání rozhodnutí služebního úřadu, ani jiný písemný úkon. Stěžovatelka takový postup pokládá za nevstřícný a ukončení služebního poměru považuje za diskriminační.

V daném případě nelze poměřovat případný diskriminační postup služebního úřadu a nelze jej označit za rozporný s antidiskriminačním zákonem. Služební úřad postupoval v souladu s účinnou zákonnou úpravou. Je však otázkou, zda je samotná právní úprava citovaného ustanovení zákona o státní službě v souladu s ústavním pořádkem a s rámcovou směrnicí 2000/78/ES, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání. Daný zaměstnanec pracující ve služebním poměru totiž neobdrží ani žádný písemný úkon, jímž je mu rozvázán služební poměr, ani neprobíhá úvaha o případném jiném pracovním zařazení zaměstnance. Je také otázkou, zda je uvedená striktní zákonná úprava v souladu s úpravou Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Omezení svéprávnosti totiž bývá důsledkem zdravotního (psychického) postižení nebo nemoci. Je tak otázkou, zda jsou danou zákonnou úpravou dostatečně šetřena práva člověka omezeného na svéprávnosti pro jeho postižení.

Vzhledem k uvedenému ochránce sice ne zahájil šetření postupu služebního úřadu, ani neposuzoval námitku diskriminace v daném případě, ale do budoucna posoudí výše uvedenou zákonnou úpravu v širších souvislostech.

Správa na úseku školství

Postup ministerstva školství při přezkumu maturity (sp. zn. [4784/2020/VOP](#))

Stěžovatel byl žákem střední školy. V květnu 2019 skládal v řádném termínu maturitu, přičemž byl neúspěšný v didaktickém testu z německého jazyka. Následně didaktický test z německého jazyka opakoval v opravném termínu v září 2019. Znovu neuspěl. Rozhodl se tak zaslat ministerstvu žádost o přezkoumání didaktického testu. Zde uvedl konkrétní námitky, jež se týkaly především srozumitelnosti poslechové nahrávky. V říjnu 2019 stěžovatel obdržel vyrozumění ministerstva, z jehož výrokové části vyplynulo, že žádost nebyla shledána důvodnou. V červnu 2020 se stěžovatel znovu pokusil ve druhém opravném termínu absolvovat didaktický test z německého jazyka. I tento pokus byl neúspěšný. Následně znovu požádal ministerstvo o přezkum. Zde citoval dvě otázky z didaktického testu, u nichž se měl v související poslechové nahrávce vyskytnout šum, případně měla být nahrávka nesrozumitelná. V červenci 2020 stěžovatel obdržel vyrozumění ministerstva, jež i nyní shledalo žádost stěžovatele nedůvodnou. Poté se stěžovatel obrátil na veřejného ochránce práv. Ve svém podnětu zpochybnil postup ministerstva při přezkumu maturity.

Zástupkyně veřejného ochránce práv v postupu při přezkumu ministerstva spatřila několik pochybení. Především ministerstvo řádně neodůvodnilo výroky svých vyrozumění. Dále řádně neshromáždilo veškeré podklady, na jejichž základě by mohlo dostatečně zjistit stav věci, a o žádosti stěžovatele o přezkum rozhodnout v souladu se zásadou materiální pravdy. Konečně ministerstvo nezajistilo, aby byl stěžovatel (jakož i ostatní maturanti) informován, zda a jak může nahlédnout do některých podkladů pro rozhodnutí.

V reakci na závěrečné stanovisko zástupkyně ochránce a zde navržená opatření k nápravě ministerstvo do pokynů pro zadavatele didaktických testů obsáhlo informaci, kde se žák může seznámit s důležitými dokumenty, jež se týkají průběhu maturitní zkoušky a mohou být zároveň podklady pro rozhodnutí o jeho žádosti o přezkum maturity. Dále mezi zástupkyní ochránce a novým ministrem školství vznikla shoda v tom smyslu, že by vyrozumění ministerstva o přezkumu maturity měla být do budoucna v maximální možné míře individualizovaná a řádně odůvodněná, jádra odůvodnění vyrozumění dostatečně přiléhavá a podklady nezbytné pro úplné posouzení konkrétního případu by měly být řádně vedeny a řádně zpřístupňovány maturantům i příslušným orgánům veřejné moci.

Doporučení: Praktická příručka práva na rovné zacházení rodiče na pracovním trhu ([63/2020/DIS/ML](#))

Ochránce vydal příručku pro rodiče, kteří se v pracovním prostředí mohou potýkat s diskriminací. Ze zkušeností ochránce vyplývá, že mnohým stěžovatelům k řešení problematických situací v práci postačuje, pokud se v nastalé situaci zvládnou lépe zorientovat či načerpat argumenty pro jednání se zaměstnavatelem. Příručka má proto sloužit zaměstnancům napříč odvětvími, aby byli schopni lépe reagovat na události v zaměstnání i úspěšně sladovat rodinný život s pracovním. Publikace se chronologicky věnuje otázkám zaměstnávání od nástupu až po skončení pracovního poměru. V poslední části shrnuje možnosti obrany jak podle jednotlivých orgánů, tak nejčastějších situací.

Každá z částí je doplněna ilustračními příklady, které pomáhají lépe pochopit základní principy a právní pravidla, a také případy z praxe ochránce shromážděnými v průběhu posledních dvanácti let.

Doporučení je dostupné na webu ochránce:

https://www.ochrance.cz/dokument/rodicovstvi_a_diskriminace_v_praci/